

Marius Vasile

**CONFISCAREA SPECIALĂ
ȘI EXPULZAREA
ÎN DREPTUL PENAL ROMÂN**

Universul Juridic

București

-2012-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2012, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VASILE, MARIUS**

**Confiscarea specială și expulzarea în dreptul penal
român / Marius Vasile. - București : Universul Juridic, 2012
Bibliogr.
ISBN 978-973-127-857-5**

343(498)

REDACȚIE:

tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0731.121.218**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL

telefon: **021.314.93.15; 0726.990.184**

DISTRIBUȚIE:

tel./fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

Titlul I

Măsurile de siguranță. Concept, conținut, evoluție

CAPITOLUL 1

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

Secțiunea 1

Noțiunea de măsură de siguranță

Reprezentanții Școlii pozitivistice au sesizat, la finele secolului al XIX-lea, ineficiența combaterii criminalității, rezultată din aplicarea exclusivă a pedepselor, întrucât anumite categorii de delicvenți se plasau în afara limitelor represiunii penale (aceste categorii fiind iresponsabili, toxicomanii, delicvenții de obicei, persoane care s-au dovedit periculoase prin exercitarea profesiei etc.).

În doctrina juridică penală de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea a fost relevată necesitatea introducerii între mijloacele de represiune penală a unor măsuri, în principiu postdelictuale, care să permită combaterea criminalității și după executarea pedepsei, sau chiar și în lipsa unei pedepse.

Aceste măsuri au fost denumite „*de siguranță*”, la inițiativa penalistului elvețian Carol Stoos¹, această terminologie fiind apoi impusă prin lucrările Uniunii Internaționale de Drept Penal și preluată de codurile penale europene, adoptate la începutul secolului al XX-lea.

Legislația penală română a folosit pentru prima dată termenul de „*măsuri de siguranță*” în Codul penal de la 1936 (care a reglementat pentru prima dată distinct pedepsele de măsurile de siguranță), sub influența Codului penal italian din 1930, care reglementează aceleași măsuri sub denumirea de „*misure di sicurezza*”.

¹ J. Pradel, *Droit pénal*, Tome I, Cujas, Paris, 1996, p. 512; R. Merle, A. Vitu, *Traité de droit criminel*, Paris, Cujas, 1984, p. 756.

Până în prezent, legislația penală italiană în materie a rămas cea mai asemănătoare celei românești, în timp ce Codul penal francez nu reglementează distinct pedepsele de măsurile de siguranță (denumite „*mesures de sûreté*”), această din urmă denumire fiind utilizată doar în doctrină.

În doctrina penală română, măsurile de siguranță au fost definite ca fiind sancțiuni de drept penal ce constituie măsuri de constrângere cu caracter preventiv, luate de instanța de judecată față de persoanele care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală, pentru a înlătura o stare de pericol generatoare de noi fapte prevăzute de legea penală¹.

Alți autori le-au considerat a fi sancțiuni de drept penal, cu caracter preponderent preventiv, având și un caracter de constrângere (coercitiv), care sunt destinate a preîntâmpina săvârșirea unor fapte prevăzute de legea penală, fie de către cel împotriva căruia se iau, fie de către alte persoane, pentru înlăturarea stărilor de pericol care le-au atras².

În dreptul penal francez³, aceste măsuri au fost apreciate a avea caracter individual coercitiv, fiind impuse indivizilor periculoși pentru ordinea socială, în scopul prevenirii săvârșirii infracțiunilor pe care starea lor le face posibile.

Secțiunea 2

Natura juridică a măsurilor de siguranță

Dreptul penal contemporan admite, cvasiunanim, caracterul de sancțiuni de drept penal al măsurilor de siguranță. De-a lungul timpului, în doctrina penală au existat însă îndelungi controverse cu

¹ C-tin Mitrache, Cr. Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, ed. a IV-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2005, p. 211; C. Bulai, B. Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 614; M. Basarab, *Drept penal, partea generală*, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 2001, p.294.

² A. Ungureanu, *Drept penal român. Partea generală*, Ed. Lumina Lex, București, 1995, p.386.

³ G. Stefani, G. Levasseur, B. Bouloc, *Droit pénal général*, 15e édition, Paris, Dalloz, 1995, p. 367.

privire la natura juridică a acestor măsuri (apreciindu-se, succesiv, că acestea ar constitui mijloace de apărare socială, măsuri administrative, sancțiuni penale, respectiv sancțiuni de drept penal).

§1. MIJLOACE DE APĂRARE SOCIALĂ

Apărarea socială a fost prefigurată ca scop al dreptului penal de către Enrico Ferri, în lucrarea sa „*Sociologia criminale*” din 1892, acesta propunând înlocuirea pedepselor cu *substitutive penale*¹. Curentele neopozitiviste au repus în discuție ideea apărării sociale, prin lucrările lui Filippo Gramatica - „*Principiile apărării sociale*” (1960) și Marc Ancel - „*Noua apărare socială*” (1954).

În 1934, Filippo Gramatica și-a exprimat ideile într-o serie de articole, sintetizate ulterior în lucrarea „*Principii de apărare socială*”. El înțelege să substituie apărarea socială dreptului penal și nu să o integreze lui, căci apărarea socială, așa cum a conceput-o, constituie ea însăși o ramură autonomă a dreptului și are un domeniu de aplicare mai vast decât al dreptului penal. Este ramura dreptului care își găsește rațiunea de a fi, criteriul specific, în ameliorarea individului. Dar, individul care trebuie ameliorat nu este numai delinventul, așa cum este strict definit de lege, ci mai general, antisocialul, inadaptatul.

Filippo Gramatica abandonează conceptele de infracțiune și infractor considerate relative și artificiale; conceptul-cheie al apărării sociale este noțiunea de *antisocialitate*, noțiune esențialmente subiectivă, care scapă oricărei prezumții legale și a cărei apreciere nu se poate face decât de o manieră practică, prin raportare la fiecare subiect.

Această noțiune complexă are o structură formată dintr-un element material (reductibil la conduita antisocială), un element psihologic (capacitate, voință, vinovăție) și un element juridic, de așa-zisă „antijuridicitate”².

¹ Redenumite ulterior de E. Ferri „sancțiuni”, în proiectul Codului penal italian de la 1921, citat de V. Pașca în *Măsuri de siguranță. Sancțiuni penale*, Ed. Lumina Lex, București, p. 29.

² I. Graur, *Contribuții la studiul pedepsei*, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 2008, p. 94.

Persoanele recunoscute ca antisocială i se aplică măsuri de apărare socială, adaptate fiecărui individ, alese pentru cazul său și al căror scop este îndreptarea conduitei subiectului. Măsurile se iau pe durată nedeterminată și pot interveni atât *post factum*, cât și *ante factum*, în raport de caracterul antisocial al subiectului. Gama măsurilor de apărare socială puse la dispoziția statului este, în concepția lui Filippo Gramatica, unitară, preconizându-se a exista numai măsuri de apărare socială, măsuri ce vor fi executate peste tot, mai puțin în închisori. În concepția reprezentanților apărării sociale, măsurile de siguranță ar fi măsuri de apărare socială, neexistând nicio diferență de substanță între pedepse și măsuri de siguranță, ci doar de destinație, în sensul că pedepsele pot fi aplicate doar în cazul persoanelor ce pot răspunde penal.

Perspectiva acestor măsuri de apărare, aplicate în cadrul unei politici de igienă socială absolută, preventivă și curativă, a generat grave neliniști. Chiar dacă F. Gramatica a dat asigurări că apărarea socială va urma calea legalității, existau temeri că libertatea individuală va fi serios compromisă. Noțiunea de infracțiune, chiar dacă este artificială, este un criteriu sigur de departajare a conduitelor sociale. Noțiunea de antisocialitate nu oferă nici un fel de garanții contra arbitrariului politic sau subiectivismului tehnicienilor apărării sociale. Dispariția dreptului penal, preconizată de F. Gramatica, departe de a fi liniștitoare, constituie o amenințare pentru existența statului de drept.

Aceste concepții nu au fost împărtășite de toți adepții mișcării apărării sociale, cu atât mai puțin de reprezentanții „noii apărări sociale”, al cărei exponent principal a fost Marc Ancel.

Publicând în 1954 lucrarea intitulată „Noua apărare socială”, Marc Ancel a înțeles să sublinieze că concepția la care se raliază se distinge atât de teoria apărării sociale formulate de A. Prins la sfârșitul secolului al XIX-lea, cât și de sistemul de apărare socială propus de F. Gramatica.

Ea se opune atât dogmelor dreptului penal clasic, cât și postulatelor pozitivistice, nu implică dispariția dreptului penal, nici negarea noțiunii de responsabilitate. Noua apărare socială implică constituirea, înainte de judecată, a unui *dosar de personalitate a delinventului* de către un colegiu de tehnicieni ai observației umane: medici, psihologi, sociologi, criminologi etc.

Aceasta nu înseamnă că toți delincvenții sunt considerați bolnavi și au nevoie de tratament medical. Judecătorul va avea latitudinea să ordone aplicarea față de fiecare delincvent a unei măsuri, care, în funcție de personalitatea acestuia, va fi cea mai eficace în vederea resocializării. Această măsură va putea fi o pedeapsă sau o măsură de siguranță.

Marc Ancel ține să precizeze că noua apărare socială nu renunță, de principiu, la caracterul retributiv al pedepsei.

Pedeapsa, în sensul ei clasic, va fi păstrată pentru anumite infracțiuni, dar esențial este să se înlăture din conținutul acesteia ideea de blam și referirile la responsabilitatea morală, să se confere acțiunii sociale un caracter pronunțat preventiv.

Asocierea sau succesiunea în timp a acestor două sancțiuni este de dorit; aprecierea rămâne în sarcina judecătorului, al cărui rol nu se termină odată cu pronunțarea hotărârii, ci continuă și după aceasta, având posibilitatea să modifice măsurile, în cursul executării, dacă este necesar.

Ideile apărării sociale, deși larg răspândite, nu au fost unanim acceptate. În aceste condiții, în ultimele decenii asistăm la un anumit reviriment al doctrinei clasice. În această ordine de idei, concepția retributivă și intimidantă a sancțiunilor penale este conformă celor mai recente cercetări ale psihologiei juridice. Pedeapsa care sancționează un act liber consimțit nu are nici un motiv să fie o măsură terapeutică, ci o reacție socială binemeritată¹.

În sfârșit, a recunoaște libertatea individului și a admite pe cale de consecință o funcție retributivă pedepsei îl face pe condamnat să reflecte asupra propriilor fapte și asupra propriului viitor și, eventual, să ia decizia de a nu mai încălca normele de drept penal.

§ 2. MĂSURI ADMINISTRATIVE

În altă opinie (susținută, printre alții, de A. Rocco și V. Manzini) s-a susținut că măsurile de siguranță sunt măsuri administrative, motivând prin faptul că, fie și în situația în care sunt prevăzute de legea penală și aplicate de instanța de judecată, ele nu intervin pentru

¹ *Ibidem*, p. 95.

reprimarea unei fapte săvârșite, ci pentru a preveni comiterea acesteia¹.

Această opinie este criticabilă pe considerentul că măsura de siguranță se ia în aprecierea stării de pericol social a făptuitorului, dar numai în măsura în care s-a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, ceea ce implicit presupune încălcarea unei norme juridice penale.

În literatura penală română a fost exprimată opinia izolată², potrivit căreia anumite măsuri de siguranță nu ar fi sancțiuni de drept penal, ci măsuri administrative, fiind invocate ca exemple, luarea în mod provizoriu, în cursul urmăririi penale, a măsurii obligării la tratament medical sau a internării medicale, susținându-se că, în aceste situații, cele două măsuri nu sunt sancțiuni penale, deoarece organele de urmărire penală nu pot aplica sancțiuni cu caracter penal. Această opinie este criticabilă, întrucât procurorul poate lua măsura de siguranță prevăzută de art. 118 C. pen. (posibilitate rezultată inclusiv din dispozițiile art. 439 C. pr. pen., potrivit cărora confiscarea specială poate fi dispusă și prin ordonanță, aceasta putând fi emisă doar de procuror), iar pe de altă parte, potrivit prevederilor actuale ale art. 162 C. pr. pen., luarea în mod provizoriu, în cursul urmăririi penale, a măsurilor prevăzute de art. 113 și art. 114 C. pr. pen. este de competență exclusivă a instanței de judecată.

§ 3. SANCTIUNI PENALE

O altă opinie exprimată în doctrina juridică susține că măsurile de siguranță constituie sancțiuni penale, admitându-se existența unor stări de pericol social care nu pot fi înlăturate prin simpla aplicare de pedepse.

Această concepție a coexistenței pedepselor și măsurilor de siguranță, a fost promovată de penalistul elvețian Carol Stoos și fondatorii Uniunii Internaționale de Drept Penal, Franz von Liszt, Adolphe Prins și Georg van Hamel, și dezvoltată ulterior de Asociația Internațională de Drept Penal, înființată la Paris în 1924.

¹ I. Rădulescu, *Curs de drept penal*, Ed. Cultura poporului, București, 1937, p. 301, citat de V. Pașca, *op. cit.*, p. 30.

² M. Basarab, *op. cit.*, p. 295.

De asemenea, Congresul internațional de drept penal organizat la Bruxelles în 1926 și Conferința Internațională pentru codificarea dreptului penal, ce a avut loc la Roma în anul 1928, au adoptat rezoluții prin care s-a cerut țărilor participante să înscrie măsurile de siguranță în codurile penale, alături de pedepse, iar judecătorii să aibă facultatea de a le aplica alternativ sau concomitent cu acestea din urmă¹.

Această teorie, cunoscută sub denumirea de „*doppio binario*” în doctrina italiană, „*double voie*” în doctrina franceză și „*zweispurigkeit*” în doctrina germană, a fost acceptată și de unii autori români².

În opoziție cu această concepție, există sisteme de drept penal ce au adoptat concepția monistă (așa-numită și unitară sau a fuziunii), în care pedepsele și măsurile de siguranță nu sunt reglementate separat, ci sunt prevăzute sub denumirea generală de „pedepse”³.

În prezent nu există legislații penale bazate numai pe pedepse sau numai pe măsuri de siguranță, întrucât un sistem de sancțiuni de drept penal trebuie să aibă atât un caracter retributiv, cât și unul preventiv.

De menționat, ca exemplu de sistem juridic monist, era Codul penal al fostei URSS, adoptat în anul 1924⁴, care nu prevedea nicio pedeapsă, ci doar măsuri de siguranță.

§ 4. SANCTIUNI DE DREPT PENAL

Opinia aproape unanim acceptată în doctrina penală românească este aceea potrivit căreia măsurile de siguranță sunt sancțiuni de drept penal, această orientare fiind rezultatul unui compromis între concepțiile neo-clasicismului și cele ale pozitivismului juridic.

¹ V. Pașca, *op. cit.*, p. 33.

² G. Fiandaca, E. Musco, *Diritto penale, parte generale*, Zanichelli, Milano, 1994, p. 633; J. Pradel, *Droit pénal général*, Tome I, Cujas, Paris, 1987, p. 621; H. Blei, *Strafrechts Allgemeiner Teil*, Ed. C.H. Beck, Munchen, 1983, p. 431, citați de C. Sima, *Măsurile de siguranță în dreptul penal contemporan*, București, Ed. All Beck, 1999, p. 39.

³ Codul penal francez, Codul penal ungar, sistemul de common-law (de exemplu, „The United States Code”, Titlul 18, ce însumează legislația penală federală a S.U.A. etc.).

⁴ J. Larguier, *Droit pénal général*, 17e édition, Dalloz, Paris, 1999, p. 106.

Distincția între sancțiunile penale și cele de drept penal a fost relevantă în doctrina penală română de către profesorul Vintilă Dongoroz, în anul 1939 (și reiterată în anul 1970¹), care a arătat că pedepsele sunt sancțiuni penale și totodată sancțiuni de drept penal, în timp ce măsurile de siguranță sunt doar sancțiuni de drept penal.

Cadrul general al sancțiunilor în dreptul penal este constituit din sancțiunile represive (pedepsele), sancțiunile preventive (măsuri de siguranță), sancțiunile formale (sancțiuni procesual penale), sancțiuni civile (repararea prejudiciului și restituirea lucrurilor) și sancțiunile disciplinare. Primele două categorii (sancțiunile represive și sancțiunile preventive) constituie cadrul special al sancțiunilor de drept penal, dar numai sancțiunile represive aparțin exclusiv dreptului penal².

De remarcat este faptul că, în literatura juridică franceză³ sau italiană⁴, nu este realizată vreo distincție între sancțiunile penale și cele de drept penal, ci măsurile de siguranță sunt unanim calificate drept sancțiuni penale.

Și în doctrina penală română au fost exprimate opinii, singulare, ce-i drept, în favoarea caracterului de sancțiuni penale al măsurilor de siguranță⁵, susținându-se că distincția între sancțiunile penale și sancțiunile de drept penal nu se justifică, nici din punctul de vedere al științei dreptului penal și nici din punctul de vedere al conținutului semantic⁶.

Această opinie nu poate fi acceptată, întrucât, spre deosebire de pedepse, care sunt întotdeauna consecința răspunderii penale, măsurile de siguranță sunt determinate de starea de pericol, evidențiată prin săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală și au un caracter emanamente preventiv.

¹ V. Dongoroz, *Măsurile de siguranță*, în V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu; V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, vol. II, Ed. Academiei Române, București, 1970, p. 274.

² V. Dongoroz, *Drept penal*, București, 1939, p. 575.

³ J. Pradel, *Droit pénal général*, Cujas, Paris, 1996, p. 512.

⁴ G. Fiandaca, E. Musco, *Diritto penale. Parte generale*, Terza Editione, Zanichelli Editione, Milano, 2002, p. 767.

⁵ M. Basarab, *op. cit.*, p. 295; V. Pașca, *Măsurile de siguranță. Sancțiuni penale*, Editura Lumina Lex, București, 1998, p. 35.

⁶ V. Pașca, *op. cit.*, p. 35.